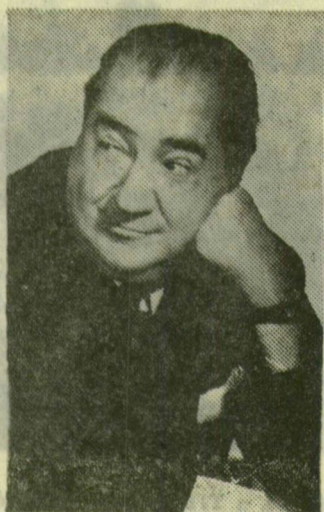

Szegedi emlékek

Fősvény
a bombatámadásban

Hogy hányszor nevette meg Hlatky László a közönséget — egyszerűen nem lehet kiszámolni. A Hasek és Sajóval végigjárta már egész Magyarországot, ha feltűnik valahol jellegzetes apró léptelével, akaratlanul is elmosolyodnak az emberek. Így jártam én is, amikor a Vidám Színpadon felkerestem és előtűnt a társalgóból. Pedig komoly volt, egyszerű sötét ruhát viselt, egyszerűen éppen olyan, mint a többi közönséges földi halandó. Dehát személye annyira összenőtt már bennünk a szerepével, hogy sokszor nem tudunk az első pillanatban különbséget tenni Hlatky László, az ember és Hlatky László, a Hasek között.

Szegedre kerüléséről kérdeztem.

— 1939-ben Horváth Árpáddal játszottam Debrecenben. Onnan szerződtem Ithász Aladár stagione társulatához, mellyel Pécsre kezdünk, aztán Szegedre mentünk. Tancoskomikusként működtem ekkor. Nagyon „majrés” voltam, amikor a Tisza-parti városba érkezünk, mert Rajz János helyét töltöttem be a színházban, aki a közönség ropant szeretője. Nehéz volt a dolgom. A Zimberi-zombori szépasszonyban mutatkoztam be Sándor Anna oldalán. Most már elmondhatom, hogy nagyon nagy sikerrel, mert ennek idestova harminc esztendeje...

Ez volt első — kéthetnapos — szegedi tartózkodása idején. 1943-ban már saját Országjáró Kamaraszínházával

jött vissza. Kizárólag prózai darabokat játszottak. A várost ebben az időben már erős bombatámadások érték. Jellemző a szegedi közönség színházzsérgetetere, hogy Molier Fősvény című darabját ennek ellenére telt házak előtt játszották.

Hlatkyról, a színházigazgatóról éppúgy számtalan legenda kering, mint színészeiről. Humorért sosem ment a szomszédba. A pályakezdő Agárdi Gábor, akinek ő adott először szerződést „diszletfestő- és színész”-ként szerződtette. (Agárdi ugyanis ifjú korától fogva szenvedélyesen fest.)

Hlatky László tovább mesél.

— A szegedi közönség rendkívül kulturált volt, különösen zenéileg. Példa erre az is, ami egyszer a Kamélias hölgy prózái előadása

után történt. Zsúfolt házak előtt játszottuk ezt is, de az egyik este felkerestett egy öreg néni az öltözőmben. Tisztelettel köszönt, bemutakozott, aztán azt mondta: nagyon-nagyon szép volt, de, tessék mondani, a zene hol maradt? A zenés darabokban a színházban a katonazenekar játszott. A néni nem várta meg a választ, hanem rövid tünődés után „kapcsolt”, és így folytatta: biztos, mert háború van, és behívták a zenekart katonának... A Traviátához szokott kis öregasszony nem tudta elképzelni, hogy ugyanaz a történet „csak úgy” prózái előadásban is színre kerülhet.

Hlatky most először végre elmosolyodik. A művész egyébként, akit jobbra a kabarékól ismerünk, számos klasszikus és modern darabban is kitűntette már magát. Jelentős sikert aratott annak idején a Két férfi az ágy alatt Demjanovics szerepében, Csizmarek Nem élünk kolostorban című darabjában Ács alakításával, és Katajev Bolond vasárnap című művében Bujkalovként. Nem csak saját társulatának volt vezetője, igazgatta a pécsi Nemzeti Színházat is, ezt követően pedig a Vigszínház, majd a Honvéd Színház tagja volt. 1955 óta azonban a Vidám, illetve a Kis Színpad társulatában játszik — mindannyiunk multságára.

Gulay István

Mit és miért kell megvámolni?

Az áru és a vám amolyan likertestvérek, s amióta csak nemzetközi kereskedelem létezik, az országhatárokon mindig találkoznak. Az országok jelentős része, elsősorban azok, amelyek tagjai a GATT-nak és aláírták az Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezményt, ma is azt vallja, hogy az áruk nemzetközi kereskedelmét adminisztratív eszközökkel nem szabad korlátozni, a forgalom szabályozását vámmal célszerűbb megoldani.

Magyarország, amely már korábban kifejezte készségét az Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezményhez való csatlakozásra, 1968 óta a tőkésországgal folytatott kereskedelmében nem alkalmaz importkontingenseket, amelyek korábban meghatározták a magyar piacon értékesíthető külföldi áruk mennyiségét. Ehelyett vámmal igyekszik a forgalmat — a népgazdasági és a kereskedelempolitikai érdekekkel összhangban — szabályozni.

L

Melyek ezek a népgazdasági érdekek? Köztudott, hogy összes behozatalunknak az alapanyagok dominálnak, ezek iparunk számára nélkülözhetetlenek. Eppen ezért a tőkésországból származó alapanyagokat sem terheljük vámmal, avagy csak néhány százalékos a vámtarifájuk. Az iparcikkeknek, a beruházási javaknak már más a helyzet, ezeknél a termékeknek egyebek között a hazai ipar védelmére is tekintettel kell lennünk. Az ipari termékek vámtarifái ezért magasabbak és cikkszámszámuk is — például félkésztermék, gép, fogyasztási cikk — eltérőek.

A vámok nemcsak a behozatal árúösszetételére hatnak. Köztudott, hogy árucseré-forgalmunk nagysága, értéke tőkésországonként különbözik. Kivételünknek nagymértékben befolyásolja, hogy partnereink milyen kereskedelempolitikát alkalmaznak, könnyítik, avagy nehezítik áruink bejutását piacainkra. A velünk szemben érvényesített kereskedelempolitikára mi is a vámok révén reagálunk, s ennek megfelelően a kedvezményes, vagy a maximális vámtételeket alkalmazzuk áruinkra. S miután a vám a belföldi piacon bele-

kalkulálódik a behozott termék árába, nyilvánvaló, hogy külkereskedőinket és az importárakat hazai felhasználóit ez a tény beszerzéseiknél nagyon is befolyásolja: Vagyis: abban az országban vásárlunk többet, amely a mi exportunkat — kölcsönösségi alapon — vámkedvezményekben részesíti.

A vámok gyakorlati alkalmazásának érzékeltetésére érdemes utalni arra, hogy a divatáru üzletekben gyakran találkozhatunk a világ különböző részeiből importált ruházati termékekkel, amelyek között Afrikából és Ázsiából származók is akadnak. Az utóbbiak ára korántsem minőségi okból alacsonyabb, mint például a francia, vagy az angol áruké, hanem alapvetően azért, mert Magyarország a fejlődő országok ipartermékeit különleges vámkedvezményben részesíti.

2.

Manapság nemcsak az áruk áramlatainak hatalmas tömegében az országhatárokon át, hanem az emberek is, a nemzetközi turizmusban már százmilliók vesznek részt. A nemzetközi turizmust és utasforgalmat is élénk áru-utasmozgás kíséri, mert az áranyok országoként értékeket, amit a turisták világszerte kihasználnak. Magyarország a turisták által behozott árucikkek — meghatározott értékhatáron belül — nem ró ki vámmilletéket, az értékhatáron felüli árukra pedig általában 40 százalékos vámtarifát alkalmaz, amely áruajtánként változó. (A gyógyszerek és gyógyászati eszközök vámtarifája pl. 10 százalék.) A turisták által behozott áruk teljes értéke az évi 150 milliárd forintot belkereskedelmi forgalomhoz képest elenyésző, néhány árucsoportban — s

épp ott, ahol a hazai és a külföldi áranyok eltérőek — azonban már számottevő. A ruházati cikkeknek például 17—20 százalék, a vegyes iparcikkeknek 3—4 százalék.

Az utasforgalmi árubevitel vámkézelése egyes országokban — általában a fejlett tőkésországekban — enyhébb, mint nálunk, más országokban viszont sokkal szigorúbb. Egy bizonyos: az utasforgalmi vámok alkal-

mazásának nem az állami bevételek gyarapítása a célja — az évente befizetett vámmilletékek összege jelentéktelen —, hanem az üzletelés, a spekuláció korlátozása. A vámrendelkezések egyébként sem gátolják a turizmust, a rokonlátogatást. Bizonyos, hogy előbb-utóbb további könnyítésekre is sor kerül, ennek azonban az a feltétele, hogy a fogyasztási cikkek hazai és külföldi áranyai — egyebek között a ruházati cikkeknek — közelebb kerüljenek egymáshoz.

3.

A második világháborút követő nehéz esztendőben sokszor emberbaráti feladatot is teljesítettek a külföldről érkezett ajándékküldemények. Gazdasági helyzetünk azonban alapvetően megváltozott, az esetek többségében, az ajándékküldemények segély jellege megszűnt, s ezért az ilyen küldemények is általában vámkötelesek. Az ajándékküldemények vámtarifája differenciált, és méltányos. Bizonyos értéktereken belül továbbra is vámentesek az ajándékküldemények, például nem terhelik őket a csecsemőholmik, a piperecikkek, a játékok és sporteszközök, a könyveket. Akadnak azonban olyan nagyértékű küldemények is — a személygépkocsik —, amelyek már nem tekinthetők szokványos ajándékoknak, hanem a dolog lényegét tekintve 1500—2000 dollárnyi érték határon való ájtuttatását jelentik.

Az ajándékküldemények vámkézelését egyébként az is bizonyítja, hogy a küldemények tartalma, az ajándékozás célja a rokoni, vagy baráti figyelmességtől az áranyok eltérését kihasználó spekulációt terjed, s a valódi indítkéket és célt — miután a küldemények tízezreiről van szó — minden esetben aligha lehet felfedni. Alapjában itt is az indoklatlan anyagi előnyserzés korlátozása a cél. Egyébként az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az ajándékozásnak egyéb megengedett lehetőségei is vannak, olyanok is — például deviza átutalása —, amelyek vámentesek.

Garamvölgyi István

Az Acta Geographica új száma

A földrajzi acta legutóbbi kiadványa 7 tanulmányban közli a JATE földrajzi tan-székeken folyó kutatások eredményeit.

Jakucs László A karsztfejlődés befolyásoltsága a közetminőség által c. munkájában azt elemzi, hogy milyen szerepe van a különböző típusú mészkő-fajtáknak a karsztosodás minőségi és mennyiségi befolyása meghatározásában. Sok köztelelemzés és számos korrodiodinamikai mérés összehasonlításából levezetett következtetései széles körű nemzetközi érdeklődést váltott ki szak körökben.

Andó Mihály Adatok Csongrád megye felszín alatti vízkészletének hidrográfiai problémáihoz című tanulmányában a statikus és dinamikus vízkészlet kérdését elemzi. Vízkutató fúrások alapján értékeli a jó víztartó üledékösszetételű terület elterjedését, és rámutat a vízutánpótlás hidrogeográfiai lehetőségeire.

Krajčok Gyula A Dél-Alföld ipari fejlődésének néhány sajátos vonása című tanulmányában plasztikusan mutatja be a vizsgált terület gazdasági struktúráját, ezen belül ipari szerkezetének változását, területi elhelyezkedésében megmutatkozó törvényszerűségeket, és az iparosítás módját. A szerző részletesen elemzi az extenzív iparosítás eredményeit, és a fejlődés dinamizmusát. Pénzes-Tóth-Béla A Dél-Alföld egészségügyi központjainak vonzáskörzetei című munkában az egészségügyi központok fekvőbeteg-létszám alapján határolják el az azok vonzáskörzetét, és elemzik a központok közötti kapcsolatot.

A három szerző másik, A Dél-Alföld oktatási központjainak hierarchiája és vonzáskörzetei című tanulmányában a körzet közép- és felsőfokú intézményeinél végzett széles körű adatfelmérés eredményeit közli. Elhatá-

rolják az oktatási központok vonzáskörzeteit, különbséget téve a különböző iskolatípusok vonzásintenzitása és területi kiterjedése szempontjából, és feltárják azok hierarchiáját.

Miháltzéné-Mucsi Szikes tavak geológiai fejlődéstörténete palinológiai vizsgálatok alapján című munka a Duna-Tisza közti szikes tavak geológiai és ösföldrajzi fejlődéstörténetét rajzolja meg, pollenanalízis alapján. A pollenanalízisek értékelése lehetővé tette nemcsak a ta-

vak pontos genetikájának, hanem a pleisztocénvégi és holocén kori vegetációtörténeti fejlődésmentének is az értelmezését.

Juhász-Dzsbay A csapadékeloszlás, a tájmozaik és a műanyagos talajjavítás összefüggései című dolgozatban elméleti és gyakorlati szempontból egy nagy jelentőségű kérdést elemeznek. A vizsgált műanyagos talajjavítás megfelelő alkalmazása új korszakot nyithat a magyar talajjavításban.

Abonyi Gyuláné dr.

BERCZELI A. KÁROLY

Hullámsír

98.

— Itt van a német kultúrharc — fejtegette elgondolkodva. — Bismarck radikálisan szembe helyezkedett az egyházzal, kivette hatásköréből az oktatást, elkergette a jezsuitákat, s a liberális, szabadelvű többség tapsolt neki. De ezzel annyira beletiport a katolikus kisebbség önértébe, hogy mikor a gazdasági válság során új közvetett adókat s a dohánymonopóliumot akarta bevezetni, kénytelen volt visszatákolni, mert kiderült, hogy a konzervatívabb katolikusok megértőbbek az egész ország érdekeit szolgáló intézkedésekkel, mint a liberális protestánsok, akik ebben szabadságuk megnyirbálását és erőszakos jogfosztást szimatoltak. Bismarck tehát visszavonta egyházellenes rendeleteit, erre különben Leó pápa személyesen is felkérte, s a nagy forradalmi vívmány alaposan megfésülve, a korábbiakhoz képest tisztas nyíltással működött tovább. Nem állta ki a valóság próbáját! Az erőszak mindig kudarcra és megsemmisülésre vezet, Guizot-ot, a liberalizmus atyját ugyanúgy a forradalom söpörte el Párizsban, mint a legreakciósabb Metternicht Bécsben.

— Általában veszedelmet jelent, ha a mi száznadunk két nagy eszméjét: a nemzetet és a szabadságot vallások fokon tiszteltjük — vette át a szót Kulinyi. — Az ilyesmi mindig ridég dogmatizmushoz vezet, akármilyen jó szándék sugallta is Angliában a liberális Gladstone, a szabadverseny legbuzgóbb híve, valósággal kiszolgáltatta a munkásságot, a munkaadók önkényé-

nek, hogy az egész manchesterizmus szerintem mélyen sérti a munkásság érdekeit, s azt kell mondanom, hogy a konzervatív Disraeli jobb szociális érzékeléssel nyúlt a kérdéshez s a munkások számára is kedvező korlátozó rendeleteket hozott.

— És mit szólnak ahhoz, hogy Mac-Mahon lemondott? — kérdezte Mikszáth. — Azt hiszem, itt volt az ideje. Csak nevetni lehetett az olyan köztársasági elnökök, aki közben a legszélsőségesebb monarchista.

— Hát ezt a lemondást megelőzte egy kis cirkusz, ahogy utána néztem a dolgoknak — derült Gelléri is. — Mert ő tárgyalta a bourbonistákkal, orléansistákkal s talán még a bonapartistákkal is, de ezek összemarakodva a leendő zászlón, mely családjuk dicsőségét lesz hivatalos hirdetni, gőgös sértődöttséggel visszavonultak.

— S még így sem volt biztos a köztársasági párt győzelme — folytatta Enyedi főszerkesztő —, ha Gambetta nem harcol olyan elszántsággal érte. Valószínű, hogy ő mentette meg Franciaországot egy újabb véres polgárháborútól. Nekünk mindenestre előnyösebb a köztársaság, mint a monarchia, mert a dinasztia végso soron mindig egyhúron pendülnek, s így a magyar szabadságmozgalomnak is kevesebb az ellensége.

Köztudott volt, hogy a Napló főszerkesztője, úgyszinté képzett közgazdász s pénzügyi szakértő, ellenazta az Ausztriával kötött vámszövet-séget, mert ebben az ország gazdasági kiszolgáltatottságát látta, nem beszélve arról, hogy ez a vámszövetség az osztrák centralizációnak is kedvezett, akik bőszen hadakoztak Magyarországgal relatív függetlensége ellen, s a gazdasági, sőt pénzügyi önállóságban a politikai elszakadás rémét szimatolták. A Szegedi Napló világ-nézeti feifogása elgőgő bizonytalan volt, mert elfogadta a 67-es kiegyezést (egy új 48-ról hallani sem akart), de elítélte a 78-as gazdasági megállapodást, s végso soron annak a „haba-

rék” pártján lett vidéki szócsove, mely a szélső konzervatívokat, s a szabadelvű pártból kilépett politikusokat egyesült ellenzék címen abban az egyetlen pozitív jelszóban egyesítette, hogy valamennyien ádázul harcoltak Tisza Kálmán ellen, s megesküdtek megbuktatására. Tehetett tehát Tisza bármint is ezek után, jót vagy rosszat, az ellenzék uniszónó a fejét követelte, s ebben odáig ment, hogy még a kimondottan ellenséges érzésű nemzetiségi politikuskokkal is szövetekezett, s tüntetően tapsolt, amikor Mosonyi román képviselő románul szólalt meg a magyar parlamentben s nyíltan hirdette a nagy dákok-román gondolatot, melynek megvalósítását a kormány által buzgón támogatott, de szerinte az azonnal felbontandó erőszakos erdélyi unió akadályozza. De a kormányt kárhoztatták a magyarság szupremáciája ellen küzdő szlovákok és szerbek is, hol Túrőcsentmártonban, hol Újvidéken, s az ellenzék támogatásával még a parlamenti centralizációt is önkényesen mondták, s az ellen is tiltakoztak, hogy a Nemzeti Színház szubvenciót kapjon, mert ott csak magyar darabokat játszanak, holott az ország tekintélyes része nem magyar.

— Ki tud itt igazságot tenni? — kiáltott fel Nagy Sándor, akit teljesen megszállva tartott a nemzeti eszme, s képtelen volt más nép vagy népcsoport szemszögéből megítélni a haza sorsát. Vagy törődjön bele a pesszimizmát nézetébe, akik szerint Magyarország kilátástalan jövő előtt áll? Talán végképp fel is bomlik? A múlt bűnei most kezdenek beérni, s ennek az egyre közeledő katasztrófának sötét látomását nehezen vagy sehogy sem tudja elviselni az, akit rendületlenül és fanatikusan még mindig az egységes nemzetállam ideája hevít. S Nagy Sándor ezek közé tartozott, ahogy Vass Pál is, az aljegyző.

(Folytatjuk.)